

Kdor vratič pri sebi nosi, tega kača ne pikne. Nemec misli, da, če vratič imaš okoli noge omotan, ne boš se na potu utrudil, zato gotovo ime nemško „Beifuss“. Tanacetum pa se veli na Štajarskem: vratika, in je pomoček zoper gliste, zato mu Nemec tudi pravi „Wurmkraut“. Po sv. Ivanu ima tudi ime: poly-podium, filicula, kateri pravijo: sv. Ivana kruh, ali božja stelica.

5. Zlatič trava.

Zlatič trava, chelidonium, ima moč, da, ako jo zakonski si pod vzglavnik denejo, zmirom v miru brez prepira živijo, menda po tej vraži ime: zlatič. Grk jo imenuje chelidonium od *χελιδον*, lastovica, ker, kakor lastovica oznanjuje mladoletje, tudi zlatič cvetè spomladi, zato tudi tej travi nekteri pravijo: lastovičina trava.*) Na Štajarskem so vesi: Zlateče, gotovo po zlatiču.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Interpelacija

štajarskih slovenskih poslancev v štajarskem zboru.

(Konec.)

Domači uradniki naj nas vladajo, ki narod ljubijo in ktere bodo imenovale naše deželne oblasti; hočemo, da se sklepajo postave v jeziku našega naroda in da izvirajo iz našega kulturnega in pravnega življenja — mi tirjamo postavodajo v domačem skupnem deželnem zboru za vse zadeve, ki so v najvišem diplomu od 20. oktobra 1860. l. deželni avtonomiji prepuščene: v pravosodji, poduku, bogočastji, upravi. Za te zadeve tirjamo deželno vlado, ki bo našemu skupnemu deželnemu zboru odgovorna, ktera se bo imenovala iz naše srede, in ktera bo razvijala notranjo moč narodovo; mi hočemo imeti svojo lastno najvišjo sodnijo, svoje lastno vseučilišče v naši sredi, v narodovem osrčju. Mi hočemo, da se določi in odloči ona svota denarjev in vojakov, ktere moramo državi dajati, in druge dohodke hočemo upotrebljati za blagor in potrebe lastne dežele iz lastnega naroda. Javno pravo je od nekdej priznavalo narodom pravico, da si smejo svoje zadeve sami oskrbovati, in si dati ono ustavo, ki njih okoliščinam najbolje odgovarja.

Naj stanuje kateri narod na majhnem ali velikem prostorji, nastaja mu že iz tega, da živi, moralična dolžnost in pravica iskati pogojev, pod katerimi bo mogel živeti, ohraniti in razvijati se; državi pak, ki obstaja le zaradi svojih prebivalcev, narašča ravno tako dolžnost svoje prebivalce braniti in njim dajati omenjene pogoje. Država, ki bi tega ne hotela ali ne mogla, zgubila je moralično pravico še dalje obstajati.

Dežel ne reprezentuje zemljišče, ampak narod, ki na zemljiščih živi; tako tudi mi štirski Slovenci nismo samo stvar, ampak osebne individualnosti. Torej ne moremo priznati nemški večini, da bi imela lastninske pravice do nas in do oblasti, na katerem živimo, tudi ne moremo dopuščati, da bi nas ona v narodnih vprašanjih nadvladala, ali da bi nam smela ona dopuščati, kader se bomo hoteli ločiti iz sedanje deželne zveze.

Politično individualnost vojvodine širske reprezentuje oblastnijsko in vladarsko pravo deželnega vladarja. Mi se imamo samo do njega obračati. Ako se on sklada

z ljudstvom, ktero se hoče ločiti, potem ima omenjena sprememba vso svojo pravno podlago. Razdelitev deželnega premoženja potem iz tega samo ob sebi izvira.

Le premislimo, da so se že često v Avstriji provincije razločevale in združevale, in da to ni nikakor kaj novega.

Tako so vladni krogi že sami iz narodnih obzirov premišljevali o ločitvi laško-tiroljskega oblastja od severne Tiroljske, vzhodne od zapadne Galicije; srbska vojvodina in knježevina erdeljska se je utelèsila Ogerski, kar se ustavno nikakor ne dá opravičevati; ravno zdaj se razpolaga z vojaško granico; celo državo so v dve polovici razdelili. Ako še premislimo, kako nemška stranka skoraj brezvestno prezira historične pravice dežel in kronovin in jih razbija v gole vladne oddelke (regierungs-departements) ne obotvaljaje se spremeniti vse razmere in naprave: potem imajo Nemci malo pravice sklicavati se nam nasproti na historično pravo, ktero sicer povsod tajé, in ktero gledé nas ni pravo ampak historična krivica, in ravno tako malo pravice imajo od nas tirjati, da mora ta krivica vekomaj obstajati.

Poleg vsega tega bi združenje vseh Slovencev v narodno in politično celoto skrajšalo in pocenilo upravo, odpravilo bi se hujskanje ter ovajanje med raznimi narodi in ovire svobode, in naše gibanje pospešilo bi pomirje, ktereга vsi tako zelo želé, kajti ljudstva že laže prenašajo absolutizem vlade, kakor pa despotizem družega naroda.

Pomisliti je na dalje, da se more država ohraniti in močna postati le na podlagi enakih pravic za vse, na podlagi municipalne avtonomije; pomisliti, je, da se bolj in bolj spoznava in tirja, da je federativni preustroj Avstriji edino mogoča, državi in narodom edino koristna državna osnova, kajti celota se ojači, ako se ojačijo deli in federalizem je do zdaj pomenjal le državno enoto, centralizem pa v svojih zadnjih namenih le razdeljevanje države in ako se še pomisli, da federalistična osnova tirja večih deželnih in ljudskih skupin, potem se mora priznati, ko tirja državna korist in čast Nemcev, da se ustreže našim željam, ako nočejo Nemci tudi v prihodnje na-se nakladiti sumnje, da so nepravilni in da hoté Slovane tudi za naprej ovirati v svobodnem mišljenju, svobodnem življenju in napredku in da hoté dosedanje razkosanje slovenskega naroda v 6 za-se nezmožnih delov samo zato še dalje ohraniti, da bi mogli Slovence tem laže zatirati.

Zatorej poprašamo slavno vlado:

(Sledi obširno razpeljano vprašanje: 1. ali bi hotela vlada Nj. veličanstvu predložiti prošnjo, da bi se osnovala zedinjena Slovenija, in 2. kaj hoče vlada storiti, da resnica postane slovenska ravnopravnost, in zakaj dozda v tej zadevi še ni nič storila.)

Ozir po svetu.

Pogled na bojišče v Dalmaciji.

Vse obrača zdaj svoje oči v okraj Kotski v Dalmaciji, kjer se je ljudstvo z orožjem uprlo zoper vlado zaradi nove vojne postave, ktera mu je vzela neke posebne pravice, ki jih je dosihmal imelo. Že dalmatinski poslanec Ljubiša je v državnem zboru povzdignil svoj glas, naj se za Dalmacijo nikar ne vpelejo novosti, ktere bi utegnile narod zeló razdražiti, ki je mnogo let vžival posebne izjeme. Al njegov glas se ni poslušal. Zmogel je tudi o tem nesrečni centralizem! Ko pa se je imela nova vojna postava pametno ali nes-pametno vršiti tudi v teh krajih, je kakor strela iz

*) Litovčani jo imenujejo: kregždyne, od kregžde, lastavica. Pis.

jasnega neba upor Kotorcev osupnil svet. Brž pa, ko se je po svetu raznesel glas o upor tem, brž je počil tudi glas, da je to panslavistična agitacija, da se punt dela z ruskimi rublji itd. To je že dandanes preljuba navada, da vsega je Rus kriv, kar se na slovenski zemlji godi, — svojih napak pa ne vidimo! Kdo neki more na vrat na nos to ali uno dolžiti, dokler ne leži jasno pred svetom, kar se sumiči? Ako se pogleda v Dalmacijo, kjer biva okoli 400.000 Slovanov (Srbo-Hrvatov, ki se, zlasti po severno-vzhodnji notranji deželi, zovejo tudi Vlahi (Morlaki), pa le kakih 20.000 Lahov; vsa dežela šteje 14 mest, 44 trgov in 983 vasi), pa vidi, kako silovito Lapenna, Alesani in drugovi njuni slovanski narod tlačijo pod jarem laščine, ne bo se čudil, da je nevolja naroda priklopela do vrhunca in da se je vnel krvavi punt, ko je pristopil še drug vzrok. Nihče ne more zagovarjati silovitega upora ali odobrovati punta, al vsak poštenjak in vsak prijatelj Avstrije mora preiskavati natoro rane, ako jo hoče zaceliti. Ko bi se bilo brž izprva previdno postopalo, — ko bi se bili cenili glasi rodoljubnih poslancev v dalmatinskem zboru, nadjati se je, da bi se bila potolažila nevolja in bi se bil ugasil plemen upora. Zdaj se kri preliva na obeh straneh, državi bo vkrotenje upora prizadjalo na milijone stroškov, siromaški narod bode še siromašnejši, in tako sledijo vsi prežalostni nasledki, ki jih imata punt in vojska za seboj!

Poglejmo zdaj v to nesrečno deželo, in čujmo, kaj se ondi godi.

Dalmacija je ozka, dolga primorska dežela ob jadranskem morji, na trdni zemlji se meji s Hrvaško, Črnogoro, turško Ercegovino itd. Zemlja je večidel gorata z mnogimi dolinami in malimi planjavami, prav Kras je. Vasi so revne, živeža ni in še drv ne za kurjavo pozimi. Kotor (Cattaro), glavno mesto z velikimi gorami obdanega kotorskega okraja, ki meri 11 kvadratnih milj in šteje 31.000 prebivalcev, stoji prav v kotu morskega zaliva, „Bocche di Cattaro“ laški, slovansko „Boka kotorska“ imenovanega, ima pazár (sejmišče) in trdnjavo ter je škofov sedež. Mesto ima 5000 prebivalcev, ki se pečajo s trštvom, ribjim lovom in vožnjo po morji. Pri vhodu v zaliv, kateri je eden najvarnejših v jadranskem morji, je trdnjava „Novgrad“ (Castelnuovo), s ktere se opazuje „Črnagora“. Kotorski okraj in mesto je 1430. leta prišlo v oblast Benečanom, 1797. leta Avstriji, 1805. leta Italiji; 1810. leta francoski Iliriji, 1814. leta zopet Avstriji.

„Wien. Tagbl.“ naznanja, da upor že obsega 10 štirjaških milj, da več ko 20.000 mož stoji v orožju, da je med njimi 6000 mož iz turške Hrvatije in Ercegovine in 2000 Črnogorcev. Dopisnik tega lista celó izreka skrb, da se utegnejo vzdigniti vsi južni Slovani in Srbi, in bilo bi naši in turški armadi vojskovati se zoper 200.000 mož. To bi bila silna revolucija, katero, kakor pravi, podpira Rusija! Dalje pripoveduje, da se je že sestavila začasna vlada, njej na čelu sta selska predstojnika (kapitana) brojški in poborski in budvanski knez. — Mnogo družin je pobegnilo iz Kotora v Črnogoro. — „Wanderer“ pripoveduje, da upornike vodi Brončič, bogat kmet iz Zupe. Uporniki imajo izvrstno orožje; vsak mož ima puško, 3–4 pištole, hanžar in ostro brušene nože. Svoje zaloge in družine so poslali v turške pokrajine. Razdeljeni so v skupine, ki se med seboj porazumevajo s streli, s temi si zlasti naznanjajo prihod bark in vojakov. Ceste in pota so založene s pečinami, okoli svojih ležišč so izkopali globoke rove, tako da ni moč do njih. V soteskah s skalovja valé kamenje nad vojake. — Druga govorica pripoveduje, da se uporniki hočejo pogajati, a ne z vojskovodjem Wagner-jem, ampak z njegovim prednikom Filipovičem.

Pismeno pogodbo, v kateri se jim mora obljubiti, da ne bodo kaznovani in da jim ostanejo prejšnje pravice o vojni dolžnosti, moralo bi pa Njega Veličanstvo cesar sam lastnoročno podpisati, ker nimajo celó nobenega zaupanja do vojaških in drugih uradnikov cesarskih.

Da pa se uporniki zanašajo na pomoč Črnogorcev in Ercegovincev, temu je priča oklic upornega odbora kotorskega, ki se glasí tako-le: „Sokoli mladenči naših gorá! Bojna ura je udarila z gore Lovčena ter naznanja našim sovražnikom, da so vstale naše goré. Naši sovražniki so raztrgali pisma naših svobod ter so nam žugali s prelivanjem krvi naših bratov, ako jim ne izročimo svojih sinov. Toda Vila dalmatinskih gorá je letela k hrabremu mladenču Ivanu Crnojeviću, kateri pod razvalinami belega grada Obodskega spi ter se ne bode mudil prebuditi, da zveste svoje sokole popelje do novih zmag. Na noge! Na noge! ljud mladih boriteljev kotorskih gorá! Spominjaj se svojih pradedov, ktere je popeval Kačić, rekoč, da znajo voditi meč kakor Madžari, puško kakor Črnogorci, da so spretni kakor Ercegovinci, premeteni kakor Italijani in krepki kakor Bosnjaki. — Z višin naših gorá naše puške smrt ponesó v vrsto naših sovražnikov in naše vile bodo skale valile na-nje. Črnagora! ali slišiš naš klic po svobodi? Ercegovinci! slišite li naš vojskino poziv? Vedite, da nas je mnogo in to odločnih. Vi veste, bratje, da se borimo za važno stvar, za svojo svobodo, ki nam je dražja nego življenje. Svobodni hočemo biti, kakor so bili naši očetje, ki so posekali Turka, ter orožja ne denemo iz rok, predno ne zmaga naša pravica!“

Vrtec lepoznanški.

Visoka pesem.

Zložil Jovan Vesel-Koseski.

(Dalje.)

IV.

Vlada tvoja pridi nam!

Blagor kjer kraljuje splošne sprave,
Snaga kjer si vsnuje tihi dom,
Spora zmaj potuhne krute glave,
Mir puhti bratinstva cvetni kom.
Tam so res na zemlji tej nebesa,
Zgine tam nevolje siv oblak,
Slast odsvit je vsakiga očesa,
Človek tam je angelam enak.

Tam v izdaj šibkejšiga ne pazi
Skrivni tat, ko gladni bistroid,
Serčnih mer hinavšina ne kazi,
Bratu vsak marljivo množi prid.
Blagočut prijazna je beseda,
Dobročin namembe je izraz,
Na korist le bližniga se gleda,
Djanje kjer ukaže serca glas.

Vsih platí odmev je le ljubezen,
Polna je sočutja vsaka stran,
Človek clo namen lažnivih tresen,
Delam le pobožne misli vdan.
Je prepír, pa blagočutja samo,
V dobri mu kdo prvi stop dospè,
De od tam prostejši krepko ramo
Bratu v prid podati ročen je.

Dan za dnem preteče v miru gladko,
Hvale poln, molitvi posvečen,
Dela trud izide v spanje sladko,
V sad gotov pretvori se namen.